Вольнова Л. М. Інтерактивна компетентність у професійній взаємодії фахівця сфери «людина-людина» / Л. М. Вольнова // Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів : зб. наук. праць за матеріалами IX Всеукр. інтернет-конф., 27 жовтня 2016 р. / відп. ред. В. В.Макарчук. – Умань : ФОП Жовтий, 2016. – 192 с. – С. 37-40 (*0,17 д.а.*)

Вольнова Леся Миколаївна

к. пед. н., доцент кафедри психосоматики та психологічної реабілітації Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

ІНТЕРАКТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ФАХІВЦЯ СФЕРИ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»

Практика показує, що значна частка випускників, які навчалися у ВНЗ за педагогічними спеціальностями, не є успішними у практичній професійній діяльності. Однією з причин цього є недостатня готовність молодого спеціаліста до зустрічі з клієнтом, учнем, батьками, до взаємодії з іншими людьми загалом, недостатня впевненість у своїй професійній компетентності. Ми хочемо зупинити на розгляді саме інтерактивного компоненту професійної компетентності, оскільки вважаємо його дуже важливим для роботи майбутнього фахівця сфери «людина-людина».

Європейськими розробниками компетентнісного підходу, пов'язаного із соціальною взаємодією у вищій освіті, є Л. Андерсон, Б. Бергман, Ю. Колер, Б. Менсфілд, Т. Г. Роос та ін. В радянській та ранній пострадянській педагогіці проблема взаємодії розглядалася Я. Л. Коломінським, Є. В. Коротаєвою, О. О. Левановою, А. В. Мудриком, Я. С. Турбовським та ін. Ряд сучасних українських науковців торкаються питань успішності педагогічної взаємодії у ВНЗ (В. А. Кручек, М. М. Лабач, Н. О. Лисак, М. К. Подберезський, Л. А. Порохня та ін.). Водночас проблема інтерактивної компетентності майбутнього фахівця поки що не стала предметом комплексного і системного дослідження.

Аналіз психолого-педагогічної та соціально-психологічної літератури показав, що вчені розглядають інтерактивну компетентність як різновид соціально-психологічної, пов'язаний із системою знань, необхідних для

організації успішних професійних взаємодій [3]. Деякі автори (О. І. Мартинюк, І. М. Медвєдєва, С. В. Панькова, І. О. Соловйова, О. О. Шестопаль) також пропонують її виокремлювати у рамках діяльнісної та організаційної компетентностей. Наголосимо, що спрямованість поняттю «компетентність» дає визначення «інтерактивна». Враховуючи означене, у контексті нашого дослідження ми будемо розглядати поняття «інтерактивна компетентність» як готовність майбутнього фахівця сфери «людина-людина» до ефективної взаємодії з учнями і батьками, колегами, керівництвом, іншими фахівцями в системі ділових педагогічних відносин з урахуванням досвіду, цінностей і соціальних умов.

Спираючись на матеріали К. В. Бурової [1], ми окреслили змістовні характеристики інтерактивної компетентності вчителя. Їх знання сприятиме розумінню того, до чого повинен прагнути майбутній фахівець, щоб забезпечити сформованість у себе інтерактивних умінь. Серед них:

– усвідомленість своєї мети і мотивів у взаємодії. Ефективний вчитель повинен розуміти обмеженість своїх можливостей; важливо не забувати, що будь-який фахівець, незалежно від професійної підготовки, не всемогутній;

– відповідність поведінки меті та мотивам суб’єкта (учнів і батьків). В процесі налагодження педагогічної взаємодії слід пам’ятати, що почуття безпеки і психологічного комфорту дитини важливіші, ніж будь-які дидактичні вимоги чи навчальна програма. Тому при організації професійної взаємодії недоречно добиватися мети за будь-яку ціну, не звертаючи уваги на емоційний стан школярів чи їх батьків. Варто пам’ятати, що ефективна професійно-педагогічна взаємодія між вчителем і учнем – це процес, який виконується разом з ним, але не замість нього;

– відповідальність за свої дії і вчинки. Компетентний вчитель знає рівень своєї професійної кваліфікації, а тому використовує тільки ті форми і методи роботи, до впровадження яких готовий сам; також він відповідальний за дотримання правил педагогічної етики;

– адекватність поведінки ситуації. Одяг, зовнішній вигляд і манери поведінки вчителя (чоловіки або жінки) повинні відповідати загальноприйнятим у суспільстві стандартам. Зайвий макіяж, дуже помітний, дорогий або, навпаки, занадто демократизований одяг, підкреслено офіційний або занадто недбалий стиль поведінки – все це може сигналізувати про явні або неявні особистісні проблеми самого фахівця, підриваючи довіру до нього. Вираз обличчя, очей, манери, одяг – все повинно свідчити про здоровий спосіб життя вчителя, збалансованість його (її) особистості та надавати йому авторитету в очах учнів, батьків чи колег.

Щодо формування інтерактивної компетентності, то слід враховувати два головні аспекти: зміна внутрішньоособистісних і поведінкових особливостей; зміна зовнішніх умов, і в першу чергу, сімейного виховання, педагогічного спілкування, соціально-психологічного клімату в групі (ігровій, навчальній, трудовій). Слід наголосити, що викладачі ВНЗ, зацікавлені у формуванні інтерактивної компетентності майбутніх вчителів, можуть знайти як у процесі навчання, так і в його змісті достатньо моментів, щоб звернути увагу студентів на всі компоненти названої компетентності, а також на всі типові ситуації її прояву. М. Д. Лаптєва наводить їх у такому вигляді: готовність вступити у спілкування через пізнавальні, ділові, особистісні мотиви; включення у спільну діяльність (зі старшими, з однолітками, з молодшими); здібність до довірчих відносин, співробітництва; готовність вступити у відносини взаємодопомоги; організація продуктивної співпраці в групі; вирішення конфлікту і виправлення порушених відносин; орієнтація на соціальні норми в своїй поведінці; розуміння очікувань оточуючих, розуміння того, що людина є об’єктом оцінки з боку оточуючих; розуміння соціального статусу; знання специфічних норм спілкування в конкретній діяльності, групі; знання соціально прийнятних способів зміни свого статусу; досвід формального і неформального спілкування відповідно до конвенціональних ролей; досвід створення співтовариств людей, рівних за статусом; досвід взаємодії з різними групами; готовність вступити у

взаємозалежні, емоційно насичені взаємостосунки; досвід прояву співчуття, дбайливого ставлення; інтерес до поглядів інших людей, до їх думок; готовність поставити себе на місце іншого, побачити ситуацію і свою поведінку його очима; уміння співвідносити мету своїх дій з етичними категоріями, усвідомлено дотримуватися норм у ситуаціях морального вибору; розуміння своїх обов'язків перед групою, перед суспільством у цілому; готовність взяти на себе відповідальність за добробут інших; усвідомлення різних сторін свого Я; оцінка своєї поведінки в ситуації та себе – загальна і за окремими якостями; розуміння відповідальності за себе [2, с. 39-40].

Підсумовуючи, слід зауважити, що використовування можливостей навчального-виховного процесу ВНЗ з метою розвитку інтерактивної компетентності не фіксується нормативно, а залежить від особистої ініціативи і майстерності викладача. Саме тому окреслені вище положення необхідно врахувати при розробці нового покоління державних освітніх стандартів вищої професійної освіти на компетентністній основі.

Список використаних джерел:

1. Бурова Е. В. Интерактивный компонент психологической готовности будущих менеджеров к управленческой деятельности [Электронный ресурс] / Е. В. Бурова // Материалы Междунар. науч.-практ. Интернет-конфер. [«Теория и практика психологического сопровождения руководящих кадров»], (Минск, 29 октября 2008 года.) – Режим доступа : http://www.pac.by/dfiles/000446_156526_burova.doc

2. Лаптева М. Д. Компетентность социального взаимодействия в структуре единой социально-профессиональной компетентности / М. Д. Лаптева // Компетентность и проблемы ее формирования в системе непрерывного образования (школа – вуз – послевузовское образование). Материалы XVI науч.-метод. конф. [«Актуальные проблемы качества образования и пути их решения»] / [науч. ред. проф. И. А. Зимняя]. – М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – С. 35–40.

3. Прикладная социальная психология / [под ред. А. Н. Сухова и А. А. Деркача]. – М. : Ин-т практ. пс-ии ; Воронеж : НПО «Модэк», 1998. – 688 с.